

Зміст

Вступ	3
1. Мета та завдання практики	4
2. Організація проведення виробничої практики	
2.1 Організація і послідовність проходження практики	6
2.2. Бази практики	7
2.3. Керівництво виробничою практикою	7
2.4. Обов'язки студента-практиканта	9
2.5. Критерії оцінювання звітів проходження виробничої практики	10
3. Зміст програми практики	11
4. Індивідуальні завдання	12
5. Рекомендована література	15

Вступ

Навчальним планом підготовки спеціалістів напряму підготовки 8.03050201 “Економічна кібернетика” зі спеціалізацією “Економічна кібернетика” передбачено проведення практичної підготовки студентів, де важливу роль відіграє організація виробничого навчання, набуття практичних навиків та умінь.

Програмою практики передбачено комплексне закріплення і поглиблення студентами теоретичних знань, оволодіння методами і прийомами роботи економіста та бізнес–аналітика на підприємстві .

Підприємство, на якому студент проходить практику, виступає в якості об'єкту самостійного прикладного дослідження, хід і результати якого відображаються у звіті.

Програма виробничої практики містить характеристику основних компонентів практики, порядку її проходження, написання та захисту звіту і є основним навчально-методичним документом, який регламентує діяльність керівників практики від Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя та від баз практики і студентів-практикантів.

1. Мета та завдання практики

На етапі проходження виробничої практики студент спроможний проводити теоретичні дослідження розвитку економічних систем на макро - та мікроекономічному рівні з активним використанням математичного апарату та інформаційних технологій, розробляє концепції модельно – комп'ютерних засобів для системного аналізу економічних систем, розробляє економіко-математичні методи для розв'язку дослідницьких та планово-управлінських завдань.

Мета виробничої практики – самостійне практичне освоєння студентом сукупності прийомів і методів дослідження в галузі системного аналізу та економічних інформаційних систем, їх застосування для вирішення конкретних завдань (проблем) на науковій основі, придбання професійного досвіду роботи.

У період практики, у реальних умовах господарювання, на основі одержаних під час навчання фахових знань, формуються професійні уміння та навички, підвищується інтелектуальний потенціал і розвиваються творчі здібності студентів.

При проходженні виробничої практики студенти зобов'язані:

- а) ознайомитись з структурою підприємства чи установи, основними завданнями, що розв'язуються в підрозділі, де студент проходить практику;
- б) ознайомитись з постановкою запропонованого завдання, скласти економіко-математичну модель;
- в) розв'язати задачу з застосуванням ЕОМ, зробити аналіз отриманих результатів;
- г) оцінити доцільність використання або впровадження сучасних інформаційних систем;
- д) вести щоденник практики.

Виробничу практику кожен студент проходить за індивідуальним планом – графіком.

В процесі виконання індивідуального завдання студент повинен навчитися збирати і узагальнювати необхідну техніко-економічну інформацію,

структуризувати виявлену проблему, систематизувати інформаційний матеріал поглибити свої знання за фахом.

Етапність виконання роботи: підготовчий, аналітично-дослідницький і завершальний.

На підготовчому етапі :

- ✓ уточнюється завдання з практики,
- ✓ визначається предмет дослідження і коло проблем, що вивчаються,
- ✓ розробляється методика дослідження,
- ✓ встановлюється обсяги проведення необхідних теоретико–аналітичних досліджень, спостережень і розрахунків.
- ✓ визначається порядок і терміни виконання.

Для забезпечення цілеспрямованого характеру цієї роботи студент повинен чітко уявляти базу дослідження, його економіку і організацію.

Аналітично - дослідницький етап включає:

- ✓ збір і систематизацію інформації про об'єкт, що вивчається,
- ✓ оцінку стану, закономірності і тенденцій розвитку.
- ✓ вивчення суті і причин (факторів) фінансово-господарської ситуації, що склалася,
- ✓ оцінку економічного явища та процесу що вивчається,
- ✓ розгляд інформаційних систем використовуваних на підприємстві – бази практики.

Студент формує масив необхідної інформації, вивчаючи нормативну, планову, звітну і облікову документацію підприємства – бази практики.

В результаті опрацювання інформаційно-аналітичного матеріалу об'єкта проходження практики оцінюється вплив різних чинників зовнішнього середовища на ефективність фінансово-господарської діяльності, розробляється модель розвитку бізнес процесів на підприємстві та рекомендації щодо усунення виявлених недоліків з відповідним економічним обґрунтуванням.

Завершальний етап виробничої практики включає формування висновків отриманих результатів проходження практики, оформлення звіту практики та його захист.

2. Організація проведення практики

2.1 Організація і послідовність проходження практики

Проведення практики оформляється наказами по університету і місцю проходження практики, в яких вказується термін проходження практики, її керівники від обох сторін.

Період і тривалість практики визначаються затвердженими робочим навчальним планом спеціальності та програмою, розробленими кафедрою економічної кібернетики.

Основою для регламентації виробничої практики є графік її проходження, який погоджується на кожному підприємстві (організації, установи) з врахуванням умов і специфіки його роботи.

Прибувши на базу практики, студент зобов'язаний пред'явити у відділ кадрів установи (організації, підприємства, управління, банку) направлення на виробничу практику, видане кафедрою економічної кібернетики.

Студенти проходять практику на робочих місцях менеджерів функціональних служб управління в частині виконання ними функцій по розробці і прийняттю економічних рішень під керівництвом кваліфікованих спеціалістів підприємства. Кількість і види робочих місць залежить від розподілу управлінських функцій і визначаються програмними завданнями практики. Практика повинна проходити під керівництвом кваліфікованих спеціалістів. На кожному етапі проходження практики студентом виконується окрема робота. Самостійна робота студентів є основною умовою проходження виробничої практики.

Кафедра економічної кібернетики за 20 днів до початку практики узгоджує з студентами бази практики. Протягом 5 днів студенти зобов'язані остаточно вибрати місце практики. До початку практики кафедра економічної

кібернетики готує наказ про практику. У даному наказі за кожним студентом закріплюється керівник від кафедри, а також місце знаходження бази практики.

2.2. Бази практики

Базами практики є банківські установи, промислові підприємства будь-якої галузі та форми власності, акціонерні товариства, підприємства сфери послуг, житлово-комунального господарства, транспортно-складські, та комерційно-торгівельні за умови вчасного укладання договорів на її проведення з кафедрою економічної кібернетики. Якщо за базу приймаються інші підприємства чи організації, програма практики виконується з урахуванням їх специфіки.

В якості бази практики можуть бути обрані:

1. українські підприємства й організації (економічні відділи чи підрозділи);
2. спільні підприємства;
3. комерційні банки України.

Для студентів іноземного походження бази практики передбачаються у відповідному договорі (контракті) щодо підготовки бакалаврів. Вони можуть бути розташовані як на території країни-замовника, так і в межах України.

Студенти можуть самостійно з дозволу кафедри обирати місце проходження практики і пропонувати його для використання. У такому випадку студент зобов'язаний також надати кафедрі економічної кібернетики відношення з установи, де він проходитиме практику, за підписом керівника установи, завіреного печаткою.

2.3. Керівництво виробничою практикою

Керівництво практикою від університету здійснюють викладачі кафедри економічної кібернетики.

Керівник практики зобов'язаний:

- провести всі заходи щодо організації практики;

- узгодити календарний план-графік проходження практики кожного студента з керівниками підприємств;

- спільно з керівником практики від підприємства чи організації забезпечити можливість виконання студентами програми практики згідно з планом-графіком;

- консультувати практикантів зі всіх питань практики;

- систематично контролювати роботу студентів.

Під час проходження практики студенти підлягають правилам внутрішнього розпорядку підприємства або установи.

Для керівництва практикою на підприємстві чи в установі призначається керівник, який повинен:

- забезпечити кожного студента робочим місцем;

- провести інструктаж з охорони праці і техніки безпеки;

- забезпечити студента конкретною роботою згідно програми практики і наданням необхідної матеріальної допомоги;

- забезпечити контроль та виконання програми практики, перевірку та оцінку звітів студентів по закінченні практики;

- залучити студентів до творчої роботи (раціоналізаторської, науково-дослідної);

- регулярно контролювати і направляти роботу студентів, інформувати керівника від кафедри про її результати, про трудову дисципліну студентів-практикантів;

- допомагати студентам у процесі збирання інформаційних матеріалів для виконання індивідуального завдання з практики.

У кінці практики керівники оцінюють результати проходження практики кожним студентом, дають письмову характеристику та відгук на звіт про проходження практики.

При проходженні виробничої практики студент веде щоденник, в якому коротко відображає основні етапи та результати виконаної роботи.

Всі роботи, що зафіксовані в щоденнику, повинні бути затверджені керівником практики від підприємства. Керівництво підприємства дає в щоденнику висновок про роботу студента під час практики, де відображає: характеристику виконаної роботи, її якість, активність і дисципліну студента, а також загальну оцінку роботи студента під час практики.

За узгодженням керівників практики студенти повинні один раз на тиждень звітувати на кафедрі про виконану роботу.

Контроль за виконанням студентами вимог до проходження практики відбувається в двох формах: поточний і підсумковий контроль здійснюється керівником від кафедри та керівником від бази практики. Під час поточного контролю перевіряються: своєчасність заповнення щоденника, графік виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль здійснюється у ході захисту звітних матеріалів практики.

Кожен безпосередній керівник робить висновки про засвоєння студентом програмного матеріалу після співбесіди та перевірки частини звіту про проходження практики у кожному структурному підрозділі, після чого робиться відмітка у щоденнику.

Після завершення практики керівники від кафедри та бази практики перевіряють звіти, виконані завдання і проводять заключну співбесіду з студентом на предмет засвоєння ним матеріалу практики. За результатами співбесіди, перевірки звітів та записів у щоденнику керівник від бази практики дає оцінку роботи студента. Свою оцінку та висновки про роботу студента дає також керівник практики від кафедри. У щоденнику керівникам слід відзначити виконання студентом програми практики, оволодіння практичними навиками, його ставлення до роботи та інше.

2.4. Обов'язки студента-практиканта

При проходженні виробничої практики студент зобов'язаний:

- повністю виконати завдання, передбачені програмою та календарним графіком;

- дотримувати діючих на підприємстві правил внутрішнього трудового розпорядку;
- вивчити та суворо дотримувати правил пожежної безпеки, охорони праці, техніки безпеки й промислової санітарії;
- працювати на різних посадах згідно з програмою практики;
- нести відповідальність за результати виконаної роботи на рівні зі штатними працівниками;
- систематично заповнювати щоденник практики та своєчасно скласти звіт про її проходження;
- подати керівнику практики письмовий звіт про виконання завдань, оформлений щоденник та здати залік (диференційований) з практики;

2.5. Критерії оцінювання звітів проходження виробничої практики

Захист звітів приймає керівник практики від кафедри. Результати захисту відображаються у відомості і завіряються підписом керівника практики від кафедри.

Рівень засвоєння практичних знань студентів, що пройшли виробничу практику, оцінюється за такою системою:

- **90-100 балів “відмінно”** – результати практики оформлено і захищено бездоганно. Характеристика студента позитивна. Повні й точні відповіді на всі запитання керівника практики від кафедри з програми практики і виконаної роботи;

- **75 - 89 балів “добре”** - несуттєві зауваження щодо змісту і оформлення результатів. Характеристика студента позитивна. У відповідях на запитання керівника практики від кафедри з програми практики студент припустився окремих неточностей, хоча загалом має тверді знання;

- **60-74 балів “задовільно”** – недбале оформлення результатів і щоденника. Мають місце окремі розрахункові та логічні похибки. Характеристика студента у цілому позитивна. При відповідях на запитання

керівника практики від кафедри студент поводить себе невпевнено, збивається, припускається помилок, не має твердих знань;

- **35-59 балів “незадовільно”** – така оцінка виставляється, якщо програма практики не виконана. Характеристика студента з бази практики негативна. На запитання керівника практики від кафедри студент не дає задовільних відповідей.

У випадку неякісного оформлення звіту, несвоєчасного його представлення, незадовільної оцінки за результатами захисту кафедрою приймається рішення про повернення звіту на доопрацювання протягом визначеного часу.

За результатами проходження практики студенти та керівники практики можуть подавати завідувачу кафедри зауваження та пропозиції щодо покращення організації практики.

3. Зміст програми практики

Змістом практики передбачається виконання студентом наступних завдань і робіт:

Економічна частина

1. Ознайомитись з підприємством в цілому: основними положеннями статутної діяльності структурними підрозділами, видами продукції, послуг, робіт, які воно виробляє; місцем підприємства на ринках; обсягами реалізації і фінансовими результатами мінімум за останні 5 років.

2. Оцінити матеріально-технічну базу підприємства і ознайомитись з техніко-економічним обґрунтуванням її розмірів і складу.

3. Ознайомитись з системою формування складу працівників по категоріях, оцінити ефективність їх використання.

7. Дати загальну сутнісну характеристику та економічну оцінку фінансового стану підприємства.

8. Узагальнивши результати аналізу і вивчення профільної діяльності підприємства, слід зробити висновки, в яких вказати напрямки і, по

можливості, конкретизувати заходи по оптимізації і розвитку економічної системи.

Економіко-математична частина

Зібрати інформацію по проблемі, яка є предметом особливого дослідження студента з метою пошуку шляхів розв'язання проблеми в подальшій навчальній і науковій роботі. При виконанні поставленого завдання необхідно описати:

1. Економічну постановку задачі.
2. Математичну модель задачі.
3. Алгоритм розв'язування задачі.
4. Провести аналіз отриманих результатів.
5. Програмну реалізацію побудованого алгоритму розв'язування задачі.

4. Індивідуальні завдання

У програму виробничої практики включається індивідуальне завдання, видане керівником практики від університету. При його виконанні студенти набувають умінь та навичок самостійного розв'язання економічних, наукових та організаційних завдань щодо розвитку економічного явища, процесу. Індивідуальне завдання повинно носити творчий характер і містити елементи наукового дослідження та аналізу. Це також допоможе студентам структурувати виявлену проблему, інформаційний матеріал систематизувати за відповідною темою дослідження для подальшого використання у науково-дослідній магістерській роботі.

Індивідуальне завдання студент повинен узгодити з керівником практики від кафедри економічної кібернетики при затвердженні бази практики

В цілому, за допомогою аналізу результатів експерименту і вибору апроксимуючих залежностей, студенту необхідно змоделювати процес економічного розвитку підприємства, ефективності формування і використання наявних ресурсів, спрогнозувати розвиток явища або процесу, знайти способи управління ними .

За індивідуальними завданнями студенти розробляють пропозиції з основних напрямків покращення економічних результатів роботи підприємства.

Інформаційний матеріал отриманий студентом під час проходження практики і виконання індивідуального завдання подаються у додатку до звіту про проходження практики.

Перелік рекомендованих індивідуальних завдань

1-Проаналізувати та зробити прогнозу оцінку тенденцій розвитку виробництва, реалізації продукції та означити критерії впливу.

2-Проаналізувати баланс виробничої потужності підприємства за звітний період, з по факторною оцінкою впливу чинників розкрити основні напрямки покращення планування використання виробничої потужності підприємства.

3-Проаналізувати забезпеченість трудовими ресурсами та ефективність їх використання на підставі звітних даних підприємства та зробити прогнозний розрахунок тенденції змін.

5-Здійснити аналіз забезпечення підприємства засобами праці та факторно оцінити ефективність їх використання на підставі звітних даних підприємства.

7-Проаналізувати забезпеченість підприємства предметами праці та ефективність їх використання з факторною оцінкою тенденції змін.

8-Проаналізувати процес планування збутової діяльності підприємства та зробити прогнозний розрахунок тенденції змін.

9-Проаналізувати систему планування здійснення маркетингових досліджень підприємством та означити критерії оцінки ефективності розвитку даного процесу

10-Факторно проаналізувати формування собівартості продукції та означити заходи оптимізації витрат

11-Проаналізувати планування праці на підприємстві та означити критерії її оптимізації

12-Оцінити з означенням факторів рівень продуктивності праці на підприємстві за показниками виробітку та трудомісткості

13-Проаналізувати планування годинних тарифних ставок, розцінок та посадових окладів працівників підприємства та означити критерії прогнозних тенденційних змін;

14-Дати прогнозну оцінку планування процесу преміювання працівників підприємства

15-Оцінити технологічні зміни на підприємстві проаналізувавши впровадження нових технологій (“високих технологій”, маловідходних, енергозберігаючих) та означити критерії щодо їх оптимізації.

16-Проаналізувати планування потреби в матеріальних ресурсах на створення виробничих запасів та спрогнозувати ефективність її формування

17-Оцінити роботу підприємства в інноваційному напрямку та спрогнозувати в динаміці рівень її ефективності.

18-Дати оцінку напрямкам планування технічного розвитку підприємства та прогнозувати рівень ефективності розвитку даного процесу.

19-Визначити вплив інноваційних процесів на техніко-економічні показники підприємства та означити критерії змодельованої оцінки.

20-Ознайомлення з основними напрямками планування соціального розвитку виробництва та ефективність їх впровадження.

21- Проаналізувати плани, програми стратегічного розвитку підприємства та з метою включення в них заходів із науково-технічному розвитку та змодельовати приріст обсягів виробництва та прибутку, порівнявши їх із упровадженням інновації.

22-Проаналізувати, з означенням факторного впливу чинників, розмір прибутку (збитку) підприємства вказати критерії його оптимізації.

23-Факторно оцінити балансовий прибуток (зміна балансового прибутку за аналізований період за рахунок зміни обсягів реалізації товарної продукції, собівартості, ціни та інших факторів)та дати прогнозну оцінку його зміни.

24-Проаналізувати критеріально організацію фінансової роботи на підприємстві та зробити прогнозний розрахунок тенденції змін ефективності.

25-Факторно оцінити стан економічного розвитку підприємства та

прогнозувати тенденцію змін.

26- Оцінити процес планування рекламної діяльності підприємства та витратами на неї та зробити прогнозний розрахунок ефективності її реалізації

27-Охарактеризувати використовувані інформаційні системи та оцінити ефективність їх використання на підприємстві.

28-Оцінити рівень використання інформаційних технологій на підприємстві з факторним означенням їх позитивних та негативних сторін.

29. Проаналізувати можливість організації прийняття управлінських рішень за допомогою розробки і впровадження інформаційних систем.

30. Оцінити ефективність використання методик аудиту і контролінгу на підприємстві.

5.Рекомендована література

1. Андрушків Б.М. Проблеми теорії і практики менеджменту / Б.М. Андрушків, О. Вівчар, Л. Мельник. – Тернопіль: Терно-Граф, 2009. – 312с.
2. Блинов А. О., Рудакова О. С., Захаров В. Я., Захаров И. В. Реинжиниринг бизнес-процессов. – М.: Юнити-Дана, 2010. – 344 с.
3. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. — К.: КНЕУ, 2000. — 292 с.
4. Вітлінський В. В. Економічний ризик: ігрові моделі: Навчальний посібник. / В. В. Вітлінський. — К.: КНЕУ, 2002. — 384 с.
5. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. / В. В. Вітлінський , Г. І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480с.
6. Воронін А. М., Зіатдінов Ю. К., Климова А. С. Інформаційні системи прийняття рішень: навчальний посібник. — К. : НАУ-друк, 2009. — 136с.
7. Всяких Е.И., Зуева А.Г., Носков Б.В. и др. Практика и проблематика моделирования бизнес-процессов. - М.: ИТ-Экономика, 2008. - 246 с.
8. Голубятніков В. Т., Лазар П. Д., Голубятнікова Н. В., Куцин І. М. Функціональне моделювання процесів бізнес-планування і проектів: навч. посіб. / Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України / В. Т. Голубятніков (заг.ред.). — Л. : [ЛРІДУ НАДУ], 2009. — 264с.
9. Джестон Д., Нелис Й. Управление бизнес-процессами. Практическое руководство по успешной реализации проектов. – М.: Символ-Плюс, 2008. – 512 с.
10. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. Навчальний посібник. / Л.І. Донець — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 312 с.

11. Здрок В.В., Паславська І.М. Моделювання економічної динаміки: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - ЛНУ, 2007-244с.
12. Івченко І.Ю. Економічні ризики. Навчальний посібник. / І.Ю. Івченко – К.: "Центр учбової літератури", 2004. – 304 с.
13. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій. Навчальний посібник. / І.Ю. Івченко – К.: "Центр учбової літератури", 2007. – 344 с.
14. Елиферов В. Г., Репин В. В. Бизнес-процессы. Регламентация и управление. – М.: Инфра-М, 2009. – 320 с.
15. Ермасова Н.Б. Риск-менеджмент организации: Учеб-практ. пособие. / Н.Б. Ермасова. - М.: Издательско-торговая корпорация "Дашкова и К", 2008. - 380 с.
16. Єрфорт І. Ю., Єрфорт О. Ю. Управління проектами: метод. посіб. / Донбаська держ. машинобудівна академія. — Краматорськ : ДДМА, 2009. — 184с.
17. Збаразська Л. О., Рижиков В. С., Єрфорт І. Ю., Єрфорт О. Ю. Управління проектами: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 168с.
18. Ильин В. В. Реинжиниринг бизнес-процессов с использованием ARIS. – М: Вильямс, 2008. – 256 с.
19. Калач Г. М. Управління проектами: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г. М. Калач ; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Ірпінь : Нац. ун-т держ. податк. служби України, 2010. - 333с.
20. Калашян А. Н., Калянов Г. Н. Структурные модели бизнеса: DFD-технологии. – М.: Прикладные информационные технологии, 2009. – 256 с.
21. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. / О.С. Дуброва – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
22. Копич І. М. Математичні моделі в менеджменті та маркетингу: Навчальний посібник. / І.М. Копич, В.М. Сороківський, В.І. Стефаняк. – Львів: Видавництво ЛКА, 2010. – 268 с.
23. Касаткіна Н. В., Пономаренко Л. А., Філатов В. О. Інформаційні системи та їх застосування: [монографія]. — К. : ПП "Аверс", 2008. — 142с.
24. Кемпбелл К. Управление проектами на одной странице: Пер. с англ. – М.: ООО «ИД Вильямс», 2009. – 160 с.
25. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. / О.С. Дуброва – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
26. Козик В. В. Практикум з управління проектами: навч. посіб. / В. В. Козик, І. Є. Тимчишин ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 179 с.
27. Лавінський Г.В., Пшенишнюк О.С., Устенко С.В., Шарапов О.Д., Моделювання економічної динаміки: Навчальний посібник.-К.: Атіка,2006.-276с.
28. Лук'янова В.В. Економічний ризик: Навчальний посібник. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.
29. Лепейко Т. І., Котлик А. В. Реінжиніринг бізнес-процесів: навч.-практ. посіб. у схемах і табл. / Харківський національний економічний ун-т — Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. — 79с.

30. Логачова Л. М. Управління проектами: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Логачова, О. В. Логачова. - Суми : Університетська книга, 2011. - 208 с.
31. Малий В. В., Мазуркевич О. І., Молоканова В. М., Антоненко С. В., Кармазіна Л. Л. Управління проектами: національні особливості: монографія. — Д. : ІМА-прес, 2008. — 265с.
32. Матвійчик А.В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням теорії нечіткої логіки. / А.В. Матвійчик. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 206 с.
33. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання. Навчальний посібник. / Н.І. Машина.К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 188 с.
34. Моделирование экономической динамики: Учеб. Пособие / Клебанова Т.С.,Дубовина Н.А., Полякова О.Ю., Раевнева Е.Б. и др.: 2-е изд., стереотип.- Харьков: Изд.дом «ИНЖЭК»,2005.
35. Моделирование рискових ситуаций в экономике и бизнесе / А.М. Дубов, Б.А. Лагоша, Е.Ю. Хрусталеv, Т.П. Барановская. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 224 с.
36. Ноздріна Л.В., Ящук В.І., Полотай О.І., заг. ред. Л. В. Ноздріної. Управління проектами : Підручник. — Київ, ЦУЛ, 2010. — 432 с.
37. Оксанич А. П., Петренко В. Р., Костенко О. П. Інформаційні системи і технології маркетингу: навч.-практ. посіб. для студ. екон. та техн. спец. вищ. навч. закл., які навч. за напрямками "Комп'ютерні науки", "Економіка і підприємництво" — К. : Професіонал, 2008. — 320с.
38. Олійник А. В., Шацька В. М. Інформаційні системи і технології у фінансових установах: навч. посібник. — Л. : Новий Світ- 2007. — 435с.
39. Орленко Н. С. Інформаційні системи і технології в статистиці: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. — К. : КНЕУ, 2008. — 282с.
40. Останкова Л. А., Шевченко Н. Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навчальний посібник. / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 256 с.
41. Перевозчикова О. Л. Інформаційні системи і структури даних: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. — 287с.
42. Пономаренко В. С., Журавльова І. В., Латишева І. Л. Інформаційні системи в управлінні персоналом: навч. посіб. — Х.: ХНЕУ, 2008. — 336с.
43. Ризики економічної діагностики підприємства. Навч. посібник / І.І. Сахарцева, О.В. Шляга; За ред І.І. Сахарцевої. - К.:Кондор. 2008. - 380 с.
44. Сахно Є. Ю., Дорош М. С., Ребенок А. В. Системні аспекти управління інноваційно-інвестиційними проектами стратегічного розвитку підприємства: монографія для наукових та промислових організацій і вищих навч. закл. освіти / Чернігівський держ. ін-т економіки і управління. — Чернігів : ЧДІЕУ, 2008. — 260с.
45. Сиротинська А. П., Лазаришина І. Д. Інформаційні системи підприємств малого бізнесу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 264с.

46. Ситник Н. В. Банківські інформаційні системи: навч. посіб. — К. : КНЕУ, 2008. — 384с.
47. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика. / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко. — К.: ІОЦ "Видавництво "Політехніка", 2004. — 200с.
48. Страхарчук А. Я., Страхарчук В. П. Інформаційні системи і технології в банках: навч. посіб. для студ. ВНЗ. — К. : УБС НБУ, 2007. — 515с.
49. Струтинська О. В. Інформаційні системи та мережеві технології: навч. посібник для дистанц. навч. / М.І. Жалдак (наук.ред.). — К. : Університет "Україна", 2008. — 211с.
50. Сулим М. В. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: підручник. / М.В. Сулим, О.С. Пенцак. — Львів: Новий Світ-2000, 2011.
51. Таранюк Л. Н. Экономические основы реинжиниринга бизнес-процессов: монография. — Сумы : Мрия-1, 2008. — 560с.
52. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : навч. посіб. / А.В.Шегда, М.В.Голованенко; за ред.. А.В.Шегди. — К.:Знання,2008. —271 с.
53. Управление инновационными проектами: Учебное пособие / Под ред. проф. В. Л. Попова. — М.: Инфра-М, 2009. — 336 с.
54. Фабричев В. А., Боровик В. М.. Інформаційні системи і технології підприємства: навч. посібник. — К. : НАУ, 2008. — 100с.
55. Филлипс Д. Управление проектами в области информационных технологий / М. Алексашин (пер.с англ.). — [М.] : Лори, 2008с
56. Хелдман К. Управление проектами. Быстрый старт. / Ким Хелдман; пер. с. англ. Шпаковой Ю.; под ред. Неизвестного С. И. — М.: ДМК Пресс; Академия АйТи, 2008. — 352 с.
57. Шеер А.-В. ARIS - моделирование бизнес-процессов. — М.: Вильямс, 2009. — 224 с.